

Úvod

Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, zřízená při založení fakulty v roce 1922 profesorem Podpěrou, je doposud na svém původním místě a její základní vnitřní dispozice, složení sbírek, ani poslání se nezměnily. Svou plochou 1 ha se řadí mezi zahrady menší; většinu plochy zabírají sbírkové a expoziční části včetně záhonů systému rostlin, je zde jen velmi malé technické zázemí s komposty a pařeništi. Skleníky mají plochu 1.100 m². Ve venkovní části se pěstuje asi 2.500 taxonů rostlin, z čehož je asi 600 taxonů dřevin. Ve sklenících je to kolem 2.500 taxonů subtropických a tropických rostlin. Součástí zahrady jsou i sbírky dřevin a péče o zeleň v areálu fakulty (celkem 3 ha).

Hlavním posláním botanické zahrady je pěstování rostlin, udržování a obměna sbírek tohoto živého materiálu. Sbírký následně slouží k prezentaci, výuce a výzkumu. Prezentace sbírek probíhá formou jejich zpřístupnění veřejnosti, a to každý den po celý rok, kromě vybraných svátků. Součástí prezentace je několikastupňový informační systém. Jeho základem jsou jmenovky u rostlin, následují naučné panely, audioprůvodce ve sklenících, pracovní listy a další tištěné materiály, odborný výklad živého průvodce po sbírkách, až po individuální odbornou poradnu v oboru zahradnictví a botaniky, resp. odborné informace na internetu. Kromě běžné otevírací doby jsou specializované kolekce prezentovány i na výstavách, kterých je během roku několik, většinou 3-5. K dalším pravidelným akcím patří Dny otevřených dveří, Den Země, Jazzový večer, Noc vědců a výstavy umělecké.

V zahradě je k dispozici odborná knihovna s možností externích výpůjček, čítající kolem 1.300 položek zahradnické a botanické literatury, a dále prezenční srovnávací sbírka semen asi o 1.700 taxonech.

Zahrada vydává každoročně Index Seminarum – seznam semen sebraných v zahradě za daný rok. Semena slouží k bezplatné výměně s ostatními zahradami; tyto výměny jsou podmíněny mezinárodními konvencemi, kterými se řídíme, a ty nás zavazují k použití těchto semen pouze pro nekomerční účely. Semena si ale také často objednávají studenti a vědci pro svoje odborné práce.

Živý rostlinný materiál je pravidelně poskytován pro výuku na naší fakultě, Pedagogické fakultě, Farmaceutické fakultě a Lékařské fakultě MU, Mendelu, Veterinární univerzitě, pro biologickou olympiádu i pro výuku na brněnských gymnáziích. S rozvojem molekulárního studia rostlin se rozšířilo i poskytování vzorků živých rostlin pro tyto účely pracovištěm specializovaným na taxonomii, ale i pro zjišťování účinných léčivých látek v rostlinách. Jde o pracoviště jak u nás, tak i ve světě.

V botanické zahradě probíhají každoročně studentské práce, ať už středoškolské, bakalářské nebo následně i diplomové, pravidelnou výuku zde mají studenti různých fakult, účastníci seminářů na gymnáziích, prostory využívají studenti uměleckých škol, kteří sem chodí malovat nebo fotografovat. Konají se zde exkurze a přednášky Univerzity třetího věku, pořádané různými školami v ČR. Zahrada je oblíbeným místem pravidelných srazů studentů, milenců, seniorů žijících v okolí, maminek s dětmi a vycházek dětí z okolních mateřských škol. Za pěkného počasí se zde často koná výuka pod širým nebem.

Svou polohou uprostřed rušného města, v krásném prostředí okolních secesních činžovních domů, které byly citlivě opraveny, je zahrada oázou klidu nejen pro všechny návštěvníky, ale i pro různé živočichy. Můžeme zde vidět různé druhy menších živočichů (pijavky, žížaly, mnohonožky, stínky, drobní vodní korýši), vodního i suchozemského hmyzu (vášky, šidélka, čmeláci, včely, motýli, brouci, ploštice, mravenci), měkkýše (okružák, plovatka, hlemýžď), ryby (venku chováme karase zlatého), obojživelníky (čolci, žáby), plazy (užovka, v bazéně se v létě objevují želvy nádherné, které tam odkládají návštěvníci), ptáky (vrabci, rehci, sýkory, koší, sojky, straky, vrány, kavky, havrani, strakapoudi, žlutý, kachny divoké, holubi domácí a hřivnáči, hrdličky) a savce (myši, hraboši, veverky, zajáci, rejsci, ježci, netopýři, kuny, kočky). V areálu se vyskytuje velké množství různých druhů hub (ve fotogalerii máme zaznamenáno asi 90 nalezených druhů makromycet), řasy suchozemské i vodní, lišejníky a mechy (48 druhů nalezených mechorostů).

Botanická zahrada je jedním ze zakládajících členů Unie botanických zahrad České republiky (2005); tato profesní organizace sdružuje více než 37 botanických zahrad a arboret u nás, které se pravidelně scházejí, spolupracují a snaží se prosazovat společné cíle.

Při naší botanické zahradě působí od roku 1996 Sdružení přátel botanické zahrady, které má asi 30 členů. Tento spolek pořádá přednášky a je otevřen dalším zájemcům, kteří mají výhody při vstupu do skleníků.

V roce 2012 se Botanická zahrada stala členem Společnosti pro zahradní a krajinářskou tvorbu.

V roce 2023 se Botanická zahrada zaregistrovala do databáze ArbNet.

Zaměstnanci v botanické zahradě v roce 2024

4 VŠ, 5 SŠ s maturitou v oboru zahradník, 4 vyučení v oboru zahradník, 1 sekretářka, 1 uklízečka, 2 brigádníci studenti

Vedoucí: Mgr. Magdaléna Chytrá, v letech 1989-1990 zahradnice, od července 1995 botanička, od července 2015 vedoucí náplň činnosti: Řízení a kontrola zaměstnanců, hospodaření s rozpočtem, odpovědnost za majetek, správa svěřených zařízení, nákup zboží a materiálu pro práci, komunikace s vedením fakulty a dalšími odděleními fakulty, žádosti o kácení dřevin, odborný dohled nad sbírkami, jejich rozšiřování a rozvoj, určování rostlin a příprava jmenovek, příprava odborných výstav a dalších akcí, komunikace s externími dodavateli, spolupracovníky a vystavovateli, návrhy a realizace krátkodobé i dlouhodobé péče a rozvoje sbírek botanické zahrady a další zeleně v areálu fakulty na Kotlářské, návrhy a realizace krátkodobé i dlouhodobé strategie činnosti a rozvoje botanické zahrady, péče o další vzdělávání zaměstnanců zahrady, komunikace s návštěvníky, poradenská služba pro veřejnost, odborné posudky, vedení odborných exkurzí pro studenty, školy, veřejnost a U3V ve sklenících, komunikace s návštěvníky a médii, konzultace SOČ, bakalářských a diplomových prací studentů, granty – podávání a vedení, komunikace s členy Sdružení přátel botanické zahrady (tajemnice), členka rady Unie BZ ČR.

Odborná pracovnice – botanička: Mgr. Deana Láníková, PhD., od září 2023, poloviční úvazek

náplň činnosti: Odborný dohled nad venkovními sbírkami botanické zahrady, určování rostlin, příprava jmenovek, sběr semen a tvorba Indexu seminarum, komunikace s botanickými zahradami při výměně semen, vedení exkurzí ve sklenících. Členka genofondové skupiny.

Odborná pracovnice: Ing. Hana Ondrušková, zahradní architektka, od srpna 2019

náplň činnosti: PR managerka, komunikace s veřejností a médii, příprava akcí a výstav, vedení FB, webu, Instagramu, tvorba plakátů a materiálů dle nového vizuálního stylu MU, vedení odborných exkurzí pro studenty, školy, veřejnost a U3V ve sklenících, projektování nových zahradních úprav v botanické zahradě, poradenská služba pro veřejnost, zastupování vedoucí v nutných případech, řídí podnikové vozidlo.

Vedoucí zahradnice ve skleníku: Ing. Jana Jandová, od června 2019

náplň činnosti: Péče o rostliny ve skleníku – zálivka, přesazování, množení, úklid, postřiky, návrhy rekonstrukcí expozic ve sklenících, odborný dohled nad tropickými a subtropickými skleníkovými sbírkami, jejich rozšiřování a rozvoj, určování rostlin, příprava výstav, výroba dekorací, aranžování, odborné provádění školních exkurzí ve skleníku, komunikace s návštěvníky, prodej vstupenek, služby o víkendech a při výstavách, řidička podnikového vozidla, píše kroniku BZ.

Zahradnice ve skleníku: Martina Kelblová, od července 2016

náplň činnosti: Péče o rostliny ve skleníku – zálivka, přesazování, množení, úklid, návrhy rekonstrukcí expozic ve sklenících, příprava výstav, výroba dekorací, aranžování i na dalších společenských akcích fakulty a univerzity, občasné postřiky rostlin proti škůdcům, komunikace s návštěvníky, prodej vstupenek, služby o víkendech a při výstavách, úklid sociálního zařízení.

Zahradnice ve skleníku: Mária Muricová, od září 1991

náplň činnosti: Péče o rostliny ve skleníku – zálivka, přesazování, množení, úklid, příprava výstav, výroba dekorací, komunikace s návštěvníky, prodej vstupenek, služby o víkendech a při výstavách, úklid sociálního zařízení.

Zahradnice ve venkovním úseku: Hana Brímová, od února 2023

náplň činnosti: Samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, průklesty dřevin, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, úklid sociálního zařízení, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradnice ve venkovním úseku: Jana Minarčíková, od května 2016

náplň činnosti: Samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, výsevy rostlin, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, úklid sociálního zařízení, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradnice ve venkovním úseku: Jaroslava Milionová, od září 1987

náplň činnosti: Samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, péče o semennou banku, rozesílání objednaných semen, úklid sociálního zařízení, vedení kroniky BZ, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradnice ve venkovním úseku: Kristýna Tvrdá, od března 2020

náplň činnosti: Samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, péče o semennou banku, rozesílání objednaných semen, odesílání pošty, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradník ve venkovním úseku: Vladimír Remeš, od července 1993

náplň činnosti: Výsadby a množení dřevin, zálivka, postřiky, údržba areálu fakulty, sekání trávy a stříhání živých plotů, průklesty a péče o dřeviny v botanické zahradě i areálu fakulty, pomoc při přenášení rostlin a dalších těžkých pracích ve skleníku i na zahradě, úklid, péče o skládky kompostů a zemin a pařeniště, úklid sněhu a posyp vozovek, služby o víkendech a při výstavách, starost o nářadí, nástroje a přístroje pro práci, řidič traktoru a podnikového vozidla, nákup zboží a materiálu pro práci, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradník ve venkovním úseku: Zdeněk Pazderka, od ledna 2019

náplň činnosti: Výsadby a množení dřevin, zálivka, údržba areálu fakulty, sekání trávy a stříhání živých plotů, průklesty a péče o dřeviny v botanické zahradě i areálu fakulty, pomoc při přenášení břemen a dalších těžkých pracích ve skleníku i na zahradě, úklid, péče o skládky kompostů a zemin a pařeniště, úklid sněhu a posyp vozovek, služby o víkendech a při výstavách, starost o nářadí, nástroje a přístroje pro práci, řidič traktoru a podnikového vozidla, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Zahradník ve venkovním úseku: Adam Ruller, od srpna 2019

náplň činnosti: Pletí, okopávání a zálivka záhonů v areálu fakulty a na střešní zahradě. Výsadby rostlin, údržba úseku, průklesty a péče o dřeviny v botanické zahradě i areálu fakulty, pomoc při přenášení rostlin a dalších těžkých pracích ve skleníku i na zahradě, úklid listí, úklid sněhu a posyp vozovek, služby o víkendech a při výstavách, řidič traktoru, další práce dle rozhodnutí vedoucí.

Sekretářka: Zdeňka Kotasová, od ledna 2024, poloviční úvazek

náplň činnosti: Účtování, fakturace, práce s pokladnou, inventarizace, docházka, evidence pracovní doby, cestovní příkazy apod., nákup zboží a materiálu, vedení kalendáře a další práce.

Uklízečka: Naděžda Tábořská, od dubna 2023, poloviční úvazek

náplň činnosti: Uklízí kanceláře BZ i společné prostory v budově 4 a veřejné WC v zahradě.

Studenti v pokladně: Šimon Drgoň (do září 2024), Matěj Hanuš, Ján Hamza (od října 2024) – ve službách se střídají a prodávají vstupenky do skleníků o víkendech od 9 do 15, resp. v létě do 17 hodin. Brigádník za neschopenky: Martin Jestřábek.

Návštěvnost v roce 2024

Návštěvnost: celkem odhadem 30.000 návštěvníků

odhadem 10.000 neplatících návštěvníků (do zahrady je vstup volný)
platících návštěvníků celkem: 16.822 osob
individuální plné vstupné za 120 Kč: 3.311 osob
individuální zlevněné vstupné za 60 Kč: 3.603 osob
školní exkurze za 80 Kč: 1.668 osob
výstavy (vstupné 160 a 80 Kč, rodinné 400 Kč):
Výstava masožravých rostlin (Miroslav Srba), květen 10 dní: 2.291 osob
Výstava sukulentů z Madagaskaru (Pavel Hanáček Mendelu), září 8 dní: 1.060 osob
Výstava subtropických rostlin (Citrusáři Brno), říjen 5 dní: 888 osob
Výstava ptactva a morčat (Parakas – morčata, ÚEB PŘF MU), listopad 10 dní: 3.614 osob

Další akce: Dny otevřených dveří: 27. a 30. 1.
Panelová výstava Tundra i pastvina aneb jesenické hřebeny pohledem současné vědy BÚ ČSAV, březen
Dny elektronové mikroskopie, nafukovací Želvuška a promítání, 22. a 23. 3., ÚFTP
Panelová výstava Invazní škůdci a choroby rostlin kolem nás, ÚKZÚZ, duben
Den Země na téma Zdraví rostlin, aktivity pro děti i dospělé, 20. 4., Spolek přírodovědců a ÚGV, ÚEB, ÚBZ, ÚFTP, ÚBioChe
Floristická soutěž ÚS ČZS, 11. 5., svatební vazba
Odborné přednášky o masožravých rostlinách v rámci výstavy, 1. 6., Miroslav Srba
7. ročník Výstava soch studentů AS1 FaVU VUT: Sochy mezi květy, léto
20. Jazzový večer, klobouky Dantes, Ivančický Dixieland, téma móda za 2. sv. války v USA na, 1. srpna, účast 544 osob
Panelová výstava Schizofrenie tě nepíchne, Práh jižní Morava, září
Noc vědců na téma Proměna s ÚKZÚZ, promítání filmů, 27. 9.
Výstava hub, Petr Hrouda ÚBZ PŘF MU, při výstavě citrusů v říjnu
Čajové odpoledne s bylinkami 20. 10., NOSáček
Panelová výstava Život v bavlně, Fairtrade Česko a Slovensko, říjen
Výstava výtvarných prací žáků ZUŠ J. Kvapila na téma Vodní rostliny, listopad-prosinec

Facebook a Instagram: sledujících příznivců je na FB ke konci roku 2024 celkem 6.436, na Instagramu 1.500

Celkový příjem ze vstupného a dalších služeb (prac. listy, pohledy, inf. materiály, turistické známky, pronájem prostor, další služby) za rok 2024: 1.795.246 Kč, z toho 54,5 % bylo přijato platebními kartami. Jen za suvenýry: 25.296 Kč, jen za vstupné: 1.769.950 Kč.

Index Seminum 2024:

Obsahuje 1.051 položek, je rozesílán e-mailem do botanických zahrad v EU.

Další služby poskytnuté zahradou:

Spolupráce se SZAŠ Rajhrad při naší výstavě sukulentů (6 dní po 2 studentech).
Trvalé umístění meteorologických přístrojů pro Geografický ústav PŘF MU v zahradě.
Focení svatebčanů: 2x, pronájem pro fotografování ke komerčním účelům: 4x
Spolupráce s médii, odpovědi na dotazy médií, poskytování tiskových zpráv o našich akcích a otevírací době. Pravidelné články ve Zpravodaji Brno-střed. Článek v časopise Zahrada Park Krajina a na webu vedavyzkum.cz
Živé vysílání v ČT Dobré ráno a Sama doma – Ondrušková, 3x
Káva o čtvrté v ČR 2 – Ondrušková 4x.
Odborné poradenství pro veřejnost – e-mailem, osobně, telefonicky, poštou, na FB.
Setkávání klubu zahrádkářek v seminární místnosti, 2x.
Navržení ZUŠ J. Kvapila a Pavly Dvorské na Cenu Přírodovědecké fakulty MU, ocenění převzala na Děkanském večírku na Staré radnici v prosinci.
Poskytnutí materiálu pro výuku a studentské práce.
Přednášky pro kurz U3V VUT a U3V MU, 14 a 8 lekcí, Ondrušková, Chytrá.
Konzultace diplomové práce Fotografická galerie vybraných povrchových struktur rostlin, obhájeno, studentka ÚBZ Leona Zuzáková, vedla Ondrušková.
Vedení SOČ na téma Rostliny Japonska v zahradní tvorbě, vede Láníková.
Poskytnutí prostoru pro umístění pasti na hmyz, výzkum Mendelu, červenec
Odbornou praxi zde vykonaly 3 studentky střední školy chemické, Vranovská Brno.
Valná hromada Sdružení přátel botanické zahrady, 3. 12., přednáška o bylinách Ondrušková.

Knihovna: Přírůstek knihy 3 + 8 titulů časopisů; 15 výpůjček.

Exkurze a účast našich zaměstnanců na kurzech, konferencích a dalších akcích:

Valná hromada Unie BZ ČR v Praze Suchdole, leden, Chytrá.
Návštěva výstavy aranžmá ve vile Stiassny, 9 osob, únor
Rada Unie BZ ČR v Praze, 3x, Chytrá.
Kurz první pomoci, lektor ze ZZS JM, všichni zaměstnanci, duben
Účast v soutěži E. ON Energy Globe – Ekologická opatření v BZ, jeden ze 6 finalistů, 2x prezentace na festivalu v Č. Budějovicích a v Brně, výhra 50 tisíc na nákup elektrovýrobků od firmy Trilux, duben až srpen, Chytrá, Ondrušková
Účast na EVVO fóru, Ondrušková, červen 1 den
Setkání genofondové skupiny Unie BZ ČR v Praze jaro, Vrchlabí podzim Láníková

Floristický kurz ČBS v Kutné Hoře, 5 dní, červenec, Chytrá, Láníková.
Zájezd Unie botanických zahrad ČR – Hradec Králové, Polsko, 3 dny, červenec, 6 osob.
Botanické družení Unie BZ ČR v Kostelci nad Černými lesy, 6 osob, srpen.
Návštěva zámku a zahrad v Lysicích, září, 10 osob.
Seminář o aranžování v historických interiérech, zámek Lysice, 3 dny, září, Kelblová, Jandová.
Konference ČBS v Českých Budějovicích, 2 dny, listopad, Chytrá, Láníková, Ondrušková.
Konference Unie BZ ČR v Praze, říjen, 1 den, Láníková
Konference SZKT v Luhačovicích, 3 dny, listopad, Chytrá, Ondrušková.
Přednášky ČBS na seminářích ÚBZ v UKB, celoročně, Chytrá, Ondrušková, Láníková.

Pracovní aktivity

Proběhlo hodnocení zaměstnanců v rámci programu HR Award.
8x chemický postřik proti škůdcům ve sklenících provedený specializovanou firmou
Vydání časopisů
Vydání 7 nových typů pohlednic
Revidované vydání pracovního listu pro SŠ do skleníku
Založení Youtube kanálu pro videa z BZ
Magnetky a placky vlastní výroby pro propagaci
5 x 3 reklamní tabule na výstavu na plot s přelepovacím datem
2x roll-up propagační vyměňovací
Injektáž borovice Heldreichovy proti houbovým chorobám panem Rozsypálkem z Mendelu, duben.
Reklamace prasklého zdvihače nakladače k traktoru – svaření, 2x.
Dokončena digitalizace dřevin v areálu a vznikla mapa MaZel na Geoportálu MUNI včetně vrstvy uměleckých děl, Ondrušková, Chytrá.
V budce s kamerou vyvedl brhlík mladé.
Prezentace rostliny roku kosatce sibiřského vyhlášeného ČBS v roce 2024
Editorská práce na Průvodci po botanických zahradách a arboretech ČR, předáno do Academia v listopadu, Chytrá

Výzdoba akcí univerzity a fakulty

Výzdoba na ples PřF
Výzdoba promoci U3V MUNI
Výzdoba předávání cen PřF
Vánoční výzdoba areálu a pracoven děkana a tajemníka na Vánoce
Výzdoba promoci 4 fakult MU, celkem 8x
Smuteční vazba 3x

Granty a dotace, dobrovolnictví:

Podpora provozu botanické zahrady ze strany města Brna ve výši 100.000 Kč
Akce dobrovolnictví ze strany komunitní skupiny Geocaching – 50 osob, březen + exkurze ve sklenících

Prořezání a vazby stromů: jerlín – průklest, buk v atriu vyvázání, řez ulomené větve, jinany – obvodové redukce kvůli zatížení semeny a lámání, frézování pařezů tisů podél plotu Kotlářská před rekonstrukcí plotu, vyvrátil se smrk omorika při deštích v září

Výsadby stromů, keřů a dalších rostlin:

Picea omorika na Balkáně, drobné jehličnany do sbírek, skalničky a trvalky do okrasných výsadeb u skleníků a branky a na zídky

Stavba a opravy:

Dokončení kovového plotu na ulici Kotlářské – arch. Babánek AiD a PSVS Structure, pan Ščuka.
Velká oprava bazénu na Japonsku, PSVS Structure.
Oprava kašny na systému

Skleník opravy: rekonstrukce skleníku č. 5 projektant Václav Janoušek – kompletní přesklení, nátěr konstrukcí, oprava nádrže - Riva Servis, výměna elektroinstalace – MM Grande, seřízení stínění a mlžení.

Zakoupeno: dva nové pěstební stoly do skleníku č. 5, kalové čerpadlo, největší semeno světa Lodoicea maldivica do sbírek, kovový model kostry dinosaura zakoupilo pro zahradu Sdružení přátel BZ, vánoční řetěz na jedli před vrátnicí, podniková trička a mikiny pro zaměstnance, rybářské kalhoty, skalničky z Tanapu

Denní sledování srážek: V roce 2024 zde bylo naměřeno 719 mm srážek.

Zpracovala v lednu 2025, Mgr. Magdaléna Chytrá